

SLOVENSKÁ REPUBLIKA

UZNESENIE

Ústavného súdu Slovenskej republiky

II. ÚS 291/09-17

Ústavný súd Slovenskej republiky na neverejnom zasadnutí senátu 17. septembra 2009 predbežne prerokoval sťažnosť J. S. a R. S., obaja bytom S., zastúpených advokátom JUDr. L. U., B., vo veci namietaného porušenia základného práva na prerokovanie veci bez zbytočných prietáhov zaručeného v čl. 48 ods. 2 Ústavy Slovenskej republiky postupom Krajského riaditeľstva Policajného zboru v Nitre v konaní vedenom pod ČVS: KÚV-92/OVVK-NR-1999 a takto

r o z h o d o l :

Sťažnosť J. S. a R. S. o d m i e t a .

O d ô v o d n e n i e :

I.

Ústavnému súdu Slovenskej republiky (ďalej len „ústavný súd“) bola 9. júla 2009 doručená sťažnosť J. S. a R. S., obaja bytom S. (ďalej len „sťažovatelia“), ktorou namietali porušenie základného práva na prerokovanie veci bez zbytočných prietáhov zaručeného v čl. 48 ods. 2 Ústavy Slovenskej republiky (ďalej len „ústava“) postupom Krajského riaditeľstva Policajného zboru v Nitre (ďalej len „krajské riaditeľstvo“) v konaní vedenom pod ČVS: KÚV-92/OVVK-NR-1999.

Zo sťažnosti okrem iného vyplýva, že «Sťažovatelia sú fyzické osoby, rodičia neb. Ing. Z. S.(...), ktorý zomrel dňa 9. 9. 1999 v dôsledku rozsiahlych a ťažkých zranení, spôsobených úmyselným trestným činom vraždy. V súvislosti s vraždou Poškodeného, teda blízkej osoby, sa Sťažovatelia stali taktiež obeťou trestného činu, keďže im týmto činom boli spôsobené škodlivé následky, majúce povahu najmä psychickej škody, emocionálneho utrpenia ako aj porušenia základných ľudských práv na ochranu pred neoprávneným zasahovaním do súkromného a rodinného života.

V uvedenej veci bolo neodkladným a neopakovateľným úkonom začaté trestné stíhanie, v rámci ktorého sú Sťažovatelia v zmysle § 46 zákona č. 301/2005 Z. z. Trestný poriadok(...) poškodenými stranami, teda subjektmi trestného konania s prislúchajúcimi procesnými právami, prostredníctvom ktorých môžu vykonávať vplyv na priebeh trestného konania.

Sťažnosť sa týka porušenia práva Sťažovateľov na inú právnu ochranu(...) a to postupom (najmä nečinnosťou) orgánov činných v trestnom konaní vo veci vyšetrovania vyššie uvedeného trestného činu vraždy, v prvom rade príslušníkov Krajského riaditeľstva policajného zboru v Nitre, pričom došlo aj k porušeniu základného práva Sťažovateľov na prerokovanie ich veci bez zbytočných prieťahov v zmysle čl. 48 ods. 2) Ústavy. K porušeniu práva dochádzalo sústavnou pasivitou vyšetrovateľov vo veci, opakovaným - podľa nášho názoru bezdôvodným prerušovaním trestného konania, pričom táto sťažnosť sa týka najmä Uznesenia o prerušení konania zo dňa 29. 4. 2009, vydaného Porušovateľom. (...)

Dňa 9. 9. 1999 bolo vykonaním neodkladného úkonu - obhliadky miesta činu -vyšetrovateľom Krajského úradu vyšetrovania v Nitre začaté trestné stíhanie za trestný čin vraždy podľa § 219 ods. 1, ods.2 písm. b) Trestného zákona(...), vedené pod sp. zn. ČSV: KÚV-92/OVEK-99(...)

Vyšetrovanie predmetného trestného činu sa v počiatku vykonávalo relatívne aktívne. Boli uskutočnené početné výsluchy svedkov aj poškodených, vykonaná ohliadka miesta činu s následnou kriminalistickou expertízou zaistených stôp, bolo vykonaných niekoľko zaisťovacích úkonov, boli predložené rôzne dokumenty a znalecké posudky, dokonca vo veci bola označená a zadržaná osoba podozrivá z predmetného trestného činu(...)

Orgány činné v trestnom konaní mali teda v počiatočnom štádiu najviac informácií a údajov, ktoré mali viesť k objasneniu veci, k označeniu páchatel'a a k vzneseniu obvinenia.

Vo veci však nikdy nebolo vznesené obvinenie voči konkrétnej osobe, napriek tomu, že na základe výpovedí svedkov boli označené podozrivé osoby(...)

Všetky uvedené skutočnosti sú od začiatku vyšetrovania známe a mohli byť „vodítkom“ pre smer vyšetrovania. Orgány činné v trestnom konaní evidovali niekoľko možných motívov vraždy zo strany manželky poškodeného a jeho druha(...)

Za uplynulých desať rokov sa však predmetná záležitosť bezdôvodne posúva rôznym vyšetrovateľom Krajského riaditeľstva Policajného zboru v Nitre, ktorí, vychádzajúc z predloženého spisu vec sústavne odkladali, bez vykonania ďalších vyšetrovacích úkonov.

S odôvodnením, že v priebehu vyšetrovania sa nepodarilo zistiť skutočnosti oprávňujúce viesť trestné stíhanie voči určitej osobe, bolo trestné stíhanie vyšetrovateľom (resp. niekoľkými vyšetrovateľmi) niekoľkokrát prerušené. Týmto sa stáva zistenie skutočného páchatel'a čoraz menej reálnym, keďže hmotné dôkazy je možné zabezpečiť s odstupom času len veľmi ťažko. Je navodený neprijateľný stav dlhodobej právnej neistoty, ktorý sa dotýka v prvom rade Sťažovateľov, ale vzhľadom na vážnosť trestného činu aj spoločnosť. (...)

Vzhľadom na priebeh vyšetrovania, najmä na konanie ako aj nečinnosť jednotlivých vyšetrovateľov máme za to, že je tu dôvodné podozrenie z úmyselných prietahov v konaní a podpory trestnej činnosti zo strany orgánov činných v trestnom konaní. Častá a zrejme bezdôvodná výmena vyšetrovateľov zbytočne zmarila efektívnosť konania, pričom, čo sa týka osoby jednotlivých vyšetrovateľov a ich vplyv na vyšetrovanie, tieto sú prinajmenšom podozrivé. (...)

Sťažovatelia sa v zmysle § 46 Trestného poriadku kvalifikujú za poškodených, keďže im trestným činom bola spôsobená morálna a psychická škoda, a došlo k porušeniu ich základných ľudských práv na ochranu pred neoprávneným zasahovaním do súkromného a rodinného života. V zmysle Trestného poriadku sú teda subjektmi trestného konania s prislúchajúcimi procesnými právami, prostredníctvom ktorých môžu vykonávať vplyv na priebeh trestného konania. (...)

Využívajúc svoje ústavné právo na inú právnu ochranu, sa Sťažovatelia obrátili nespočetnými listami a žiadosťami na príslušné orgány činné v trestnom konaní - najmä na

Krajské riaditeľstvo policajného zboru v Nitre, ako aj na Ministerstvo vnútra SR, či prezidenta SR a to s odôvodnenými obavami o neefektívnosť a bezvýznamnosť oneskorenej činnosti orgánov činných v trestnom konaní.

Zo strany Sťažovateľov bol podaný aj podnet na prešetrenie zákonnosti postupu vyšetrovateľov Krajského riaditeľstva PZ v Nitre(...)

Krajské riaditeľstvo síce vydalo uznesenie o začatí trestného stíhania v roku 1999, avšak do dnešného dňa nebolo vznesené obvinenie voči konkrétnej osobe, napriek tomu, že išlo o podozrenie zo spáchania relatívne ľahko preukázateľného a zdokumentovateľného trestného činu a známa bola aj osoba podozrivého/ podozrivých.

Vyšetrovatelia mali dostatok času i pri výrazných prietahoch v predchádzajúcom období na to, aby konali v súlade s ustanoveniami Trestného poriadku.

Svojou nečinnosťou však zmarili základný účel Trestného poriadku v zmysle § 1 ods. 1 Trestného poriadku, teda aby „(...) trestné činy boli náležité zistené a ich páchatelia podľa zákona spravodlivo potrestaní(...)“. Svojim prístupom v predmetnej záležitosti poskytujú páchatelovi (-om) trestného činu ochranu a beztrestnosť, čo je proti základným záujmom celej spoločnosti.

Všetky uvedené a niektoré ďalšie ustanovenia Trestného poriadku boli porušené nesankcionovateľnou nečinnosťou orgánov činných v trestnom konaní a zakladajú porušenie ústavného práva na inú právnu ochranu, ako aj právo na verejné prerokovanie veci bez zbytočných prietahov v zmysle čl. 48 ods. 2) Ústavy.»

Vzhľadom na uvedené skutočnosti sťažovatelia navrhli, aby ústavný súd po prijatí ich sťažnosti na ďalšie konanie nálezom takto rozhodol:

„1) Krajské riaditeľstvo policajného zboru v Nitre svojim postupom - najmä nečinnosťou svojich príslušníkov porušuje základné právo Sťažovateľov v zmysle čl. 48 ods. 2) Ústavy na prerokovanie veci bez zbytočných prietahov.

2) Prikazuje sa porušovateľovi, Krajskému riaditeľstvu policajného zboru v Nitre, aby zrušil Uznesenie o prerušení konania zo dňa 29. 4. 2009 a vo veci bez ďalších prietahov aktívne konal, vyhľadával ďalšie dôkazy, využil všetky dostupné zákonné prostriedky na vyšetrenie a objasnenie veci, na zistenie páchatel'ov, resp. na definitívne ukončenie veci.

3) V zmysle § 56 ods. 4) sa priznáva sťažovateľom J. S. a manželke R. S. finančné zadosťučinenie, ako vyjadrenie ich morálneho práva na náhradu nemajetkovej ujmy, ktorú sťažovatelia utrpeli z dôvodu nečinnosti orgánov. Táto náhrada je v rozsahu 1,- EUR.

Zároveň žiadame, aby v zmysle § 36 ods. 2) zákona o Ústavnom súde Ústavný súd Slovenskej republiky uložil Porušovateľovi náhradu trov tohto konania Sťažovateľom, ktoré vyčíslime do troch dní odo dňa rozhodnutia vo veci samej.“

II.

Podľa čl. 127 ods. 1 ústavy ústavný súd rozhoduje o sťažnostiach fyzických osôb alebo právnických osôb, ak namietajú porušenie svojich základných práv alebo slobôd, alebo ľudských práv a základných slobôd vyplývajúcich z medzinárodnej zmluvy, ktorú Slovenská republika ratifikovala a bola vyhlásená spôsobom ustanoveným zákonom, ak o ochrane týchto práv a slobôd nerozhoduje iný súd.

Podľa čl. 127 ods. 2 ústavy ak ústavný súd vyhovie sťažnosti, svojím rozhodnutím vysloví, že právoplatným rozhodnutím, opatrením alebo iným zásahom boli porušené práva alebo slobody podľa odseku 1, a zruší také rozhodnutie, opatrenie alebo iný zásah.

Podľa čl. 127 ods. 3 ústavy ústavný súd môže svojím rozhodnutím, ktorým vyhovie sťažnosti, priznať tomu, koho práva podľa odseku 1 boli porušené, primerané finančné zadosťučinenie.

Ústavný súd podľa § 25 ods. 1 zákona Národnej rady Slovenskej republiky č. 38/1993 Z. z. o organizácii Ústavného súdu Slovenskej republiky, o konaní pred ním a o postavení jeho sudcov v znení neskorších predpisov (ďalej len „zákon o ústavnom súde“) každý návrh predbežne prerokuje na neverejnom zasadnutí bez prítomnosti navrhovateľa. Pri predbežnom prerokovaní každého návrhu ústavný súd skúma, či dôvody uvedené v § 25 ods. 2 zákona o ústavnom súde nebránia jeho prijatiu na ďalšie konanie. Podľa tohto ustanovenia návrhy vo veciach, na ktorých prerokovanie ústavný súd nemá právomoc, návrhy, ktoré nemajú náležitosti predpísané zákonom, neprípustné návrhy alebo

návrhy podané niekým zjavne neoprávneným, ako aj návrhy podané oneskorene môže ústavný súd na predbežnom prerokovaní odmietnuť uznesením bez ústneho pojednávania. Ústavný súd môže odmietnuť aj návrh, ktorý je zjavne neopodstatnený.

O zjavnej neopodstatnenosti návrhu možno hovoriť vtedy, keď namietaným postupom orgánu štátu nemohlo vôbec dôjsť k porušeniu toho základného práva alebo slobody, ktoré označil sťažovateľ, a to buď pre nedostatok vzájomnej príčinnej súvislosti medzi označeným postupom orgánu štátu a základným právom alebo slobodou, porušenie ktorých sa namietalo, prípadne z iných dôvodov. Za zjavne neopodstatnený návrh preto možno považovať ten, pri predbežnom prerokovaní ktorého ústavný súd nezistil žiadnu možnosť porušenia označeného základného práva alebo slobody, reálnosť ktorej by mohol posúdiť po jeho prijatí na ďalšie konanie (I. ÚS 66/98, I. ÚS 27/04, I. ÚS 25/05, I. ÚS 74/05, I. ÚS 158/05).

V prvom rade je potrebné pripomenúť, že ústavný súd je podľa § 20 ods. 3 zákona o ústavnom súde viazaný návrhom na začatie konania. Viazanosť ústavného súdu návrhom sa vzťahuje zvlášť na návrh výroku rozhodnutia, ktorého sa sťažovatelia domáhajú. Ústavný súd teda môže rozhodnúť len o tom, čoho sa sťažovatelia domáhajú v petite svojej sťažnosti, a text uvedený mimo petitu pokladá za súčasť odôvodnenia, ktoré nemôže doplniť petit (III. ÚS 235/05). Vzhľadom na túto skutočnosť sa ústavný súd zaoberal možným porušením základného práva sťažovateľov na prerokovanie veci bez zbytočných prietahov zaručeného v čl. 48 ods. 2 ústavy postupom krajského riaditeľstva v konaní vedenom pod ČVS: KÚV-92/OVVK-NR-1999.

Podľa čl. 48 ods. 2 ústavy každý má právo, aby sa jeho vec verejne prerokovala bez zbytočných prietahov a v jeho prítomnosti a aby sa mohol vyjadriť ku všetkým vykonávaným dôkazom.

Účelom, podstatou a zmyslom základného práva na prerokovanie veci bez zbytočných prietahov podľa čl. 48 ods. 2 ústavy je odstránenie stavu právnej neistoty, v ktorej sa nachádza osoba domáhajúca sa rozhodnutia orgánu verejnej moci. Ťažiskovým

pojmom a komponentom tohto základného práva je to, že jeho ochrana sa uplatňuje vo veci účastníka, v jeho záležitosti. Súčasne je ústavný súd toho názoru, že uplatnenie tohto základného práva je spojené len s takou vecou (záležitosťou) účastníka konania pred súdom alebo iným orgánom právnej ochrany, ktorej prerokovanie a rozhodnutie je zahrnuté do účelu procesného poriadku, ktorý upravuje postup orgánu verejnej moci pri prerokovaní veci účastníka (napr. I. ÚS 18/06).

V súlade s judikatúrou Európskeho súdu pre ľudské práva (ďalej aj „ESLP“) uplatnenie nároku na náhradu škody poškodeným v rámci trestného konania treba považovať za začatie konania podľa príslušných ustanovení Občianskeho súdneho poriadku. Akonáhle poškodený uplatní svoj nárok na náhradu škody v trestnom konaní, je to prekážkou, aby si náhradu škody paralelne uplatnil aj v občianskoprávnom konaní. Preto konanie a rozhodovanie o nároku na náhradu škody v rámci trestného konania vo vzťahu k poškodenému spadá pod ochranu čl. 6 ods. 1 Dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd [ďalej len „dohovor“ (napr. I. ÚS 18/06, IV. ÚS 44/06)].

Európsky súd pre ľudské práva v rozhodnutí Krumpel a Krumpelová v. Slovensko z 5. júla 2005 (sp. zn. 56195/00) uviedol, že poškodené osoby uplatňujúce si nárok na náhradu škody v trestnom konaní majú nárok profitovať zo záruk čl. 6 ods. 1 dohovoru, pretože takéto konanie možno považovať za rozhodujúce pre určenie ich „občianskych práv“. Je potrebné poznamenať, že ESLP sa v danom prípade z hľadiska porušenia základných práv sťažovateľov zaoberal ich trestnou vecou, v rámci ktorej nebolo len začaté trestné stíhanie, ale došlo aj ku vzneseniu obvinenia konkrétnej osobe (napr. III. ÚS 189/06, III. ÚS 324/05).

Z uvedeného vyplýva, že domáhanie sa ochrany práva podľa čl. 6 ods. 1 dohovoru, a teda rovnako základného práva podľa čl. 48 ods. 2 ústavy poškodeným v rámci trestného konania je podmienené tým, aby bol uplatnený nárok na náhradu škody v trestnom konaní, ktoré možno za určitých podmienok považovať za konanie vo veci poškodeného (jeho záležitosti). Podľa § 46 ods. 3 zákona č. 301/2005 Z. z. Trestný poriadok v znení neskorších predpisov (ďalej len „Trestný poriadok“) poškodený, ktorý má podľa zákona proti

obvinenému nárok na náhradu škody, ktorá mu bola spôsobená trestným činom, je tiež oprávnený navrhnúť, aby súd v odsudzujúcom rozsudku uložil obžalovanému povinnosť nahradiť túto škodu. Podľa judikatúry všeobecných súdov, ako aj zo znenia § 46 ods. 3 Trestného poriadku je jednou zo základných podmienok na vyslovenie povinnosti nahradiť škodu, aby poškodený svoj nárok uplatnil voči určitej osobe – obžalovanému. Z uvedeného vyplýva, že vo veci poškodeného sa konanie začína uplatnením si nároku na náhradu škody voči určitej osobe, ktorej určitosť je vyjadrená najskôr vznesením obvinenia.

Vo vzťahu k postupu krajského riaditeľstva namietajú sťažovatelia celý rad skutočností zakladajúcich podľa ich názoru zbytočné prieskumy. V tejto súvislosti upriamuje ústavný súd pozornosť na svoju doterajšiu judikatúru, z ktorej treba vyvodiť, že sťažovatelia ako poškodení v trestnom konaní vedenom vo veci bez vznesenia obvinenia (proti konkrétnej osobe) sa nemôžu domáhať vyslovenia porušenia základného práva na konanie bez zbytočných prieskumov zaručeného v čl. 48 ods. 2 ústavy (napr. I. ÚS 212/07, II. ÚS 212/07, III. ÚS109/06). Až vznesenie obvinenia je teda tým momentom, ktorý dáva poškodenému v trestnom konaní možnosť uplatňovať si ochranu proti konkrétnemu možnému pôvodcovi svojho poškodenia, a teda z nej robí „vec“, na prerokovanie ktorej bez zbytočných prieskumov má nárok v zmysle čl. 48 ods. 2 ústavy.

Základné právo poškodeného v trestnom konaní na prerokovanie jeho veci bez zbytočných prieskumov podľa čl. 48 ods. 2 ústavy je preto uplatniteľné až po vznesení obvinenia voči konkrétnej osobe (napr. III. ÚS 109/06, I. ÚS 18/06).

Zo sťažnosti vyplýva, že v konaní krajského riaditeľstva vedeného pod ČVS: KÚV-92/OVVK-NR-1999 dosiaľ obvinenie konkrétnej osobe v zmysle zákonných ustanovení príslušného procesného predpisu – Trestného poriadku – vznesené nebolo. Ústavný súd pritom nie je oprávnený vyhodnocovať, či v danom trestnom konaní boli v postačujúcom rozsahu zistené skutočnosti, na podklade ktorých by bol dostatočne odôvodnený záver, že trestný čin spáchala určitá osoba, a teda či už malo, alebo nemalo byť vydané uznesenie o vznesení obvinenia. Túto právomoc majú iba orgány činné v trestnom konaní.

Ústavný súd vzhľadom na už citovanú judikatúru, z ktorej treba vyvodiť, že sťažovatelia ako poškodení v trestnom konaní vedenom vo veci bez vznesenia obvinenia sa nemôžu domáhať vyslovenia porušenia základného práva na konanie bez zbytočných prietáhov, sťažnosť odmietol ako zjavne neopodstatnenú podľa § 25 ods. 2 zákona o ústavnom súde.

V nadväznosti na uvedené ústavný súd nemohol vyhovieť ani žiadosti sťažovateľov prikázať krajskému riaditeľstvu zrušiť uznesenie z 29. apríla 2009, ktorým bolo prerušené trestné stíhanie. Prichádzalo by to (za splnenia ďalších zákonom požadovaných podmienok) do úvahy iba v prípade, ak by bol sťažovateľ úspešný pri namietaní svojich základných práv alebo slobôd (napr. čl. 46 ods. 1 ústavy) v súvislosti s týmto rozhodnutím, resp. v súvislosti s konaním, ktoré mu bezprostredne predchádzalo a porušenie týchto práv je v rozhodnutí premietnuté, nie však na základe namietania postupu orgánu verejnej moci vo vzťahu k zbytočným prietahom vo veci ako celku, čo je prípad sťažovateľov. Inými slovami, k porušeniu základného práva na prerokovanie veci bez zbytočných prietáhov (čl. 48 ods. 2 ústavy) môže dôjsť iba postupom, nie rozhodnutím orgánu verejnej moci, preto ani prípadné vyslovenie porušenia základného práva na prerokovanie veci bez zbytočných prietáhov nemôže vyvolať zrušenie rozhodnutia, aj ak by sa toto rozhodnutie navonok javilo ako príčina, ktorá má za následok vznik zbytočných prietáhov v konaní.

Nad rámec ústavný súd poznamenáva, že posúdenie správnosti, t. j. zákonnosti (a teda aj dôvodnosti) vydaného rozhodnutia o prerušení trestného stíhania, patrí predovšetkým do právomoci príslušnej prokuratúry (resp. prokurátora), ktorá vykonáva dozor nad dodržiavaním zákonnosti v prípravnom konaní. Až po vyčerpaní všetkých opravných prostriedkov alebo iných právnych prostriedkov sťažovateľom, ktoré mu zákon na ochranu jeho základných práv alebo slobôd účinne poskytuje a na ktorých použitie je sťažovateľ oprávnený podľa osobitných predpisov, by mohlo byť následne rozhodnutie predmetom skúmania pred ústavným súdom.

Okrem uvedeného treba dodať, že podľa zistenia ústavného súdu je trestné stíhanie vedené krajským riaditeľstvom pod ČVS: KÚV-92/OVVK-NR-1997 naďalej prerušené uznesením z 29. apríla 2009. Z dôvodu prerušenia napadnutého konania z 29. apríla 2009, ak nedôjde k odpadnutiu prekážky prerušeného konania, nemôžu sa v prerušovanom konaní vykonávať žiadne procesné úkony smerujúce k odstráneniu právnej neistoty účastníkov, a tým k naplneniu účelu označeného základného práva, tak ako to už bolo uvedené. Podľa konštantnej judikatúry ústavný súd nečinnosť súdu v dôsledku existencie zákonnej prekážky jeho postupu, tak ako to je v danom prípade, neposudzuje ako zbytočné priesťahy v súdnom konaní (napr. II. ÚS 3/00, III. ÚS 42/02, I. ÚS 65/03). Naviac sťažovatelia proti uvedenému uzneseniu sťažnosť nepodali. Z tohto dôvodu sa javí, že sťažnosť sťažovateľov je neprípustná aj pre nevyčerpanie všetkých opravných alebo iných právnych prostriedkov nápravy, ktoré im zákon na ochranu ich základných práv alebo slobôd účinne poskytuje a na použitie ktorých sú sťažovatelia oprávnení podľa osobitných predpisov, v ich prípade Trestný poriadok.

Pretože sťažnosť sťažovateľov bola ako celok odmietnutá, neprichádzalo do úvahy rozhodovanie o ich ďalších návrhoch, t. j. o prikázaní krajskému riaditeľstvu konať bez zbytočných priesťahov a o priznaní primeraného finančného zadosťučinenia a náhrady trov právneho zastúpenia, ktoré je podmienené vyslovením porušenia základného práva alebo slobody.

Vzhľadom na uvedené ústavný súd rozhodol tak, ako to je uvedené vo výrokovej časti tohto uznesenia.

P o u č e n i e : Proti tomuto rozhodnutiu nemožno podať opravný prostriedok.

V Košiciach 17. septembra 2009